

# Učitel matematiky

---

Dag Hrubý

Historie maturitní zkoušky (3)

*Učitel matematiky*, Vol. 21 (2013), No. 1, 43–55

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/149485>

## Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2013

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.



This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

## HISTORIE MATURITNÍ ZKOUŠKY (3)

DAG HRUBÝ

Třetí díl našeho seriálu bude věnován období 1948–1989. Toto období si rozdělíme do následujících úseků: 1948–1953, 1953–1960, 1960–1968, 1968–1989

### Maturitní zkoušky v letech 1948–1953

Zákon o základní úpravě jednotného školství (č. 95/1949 Sb.) předložil Zdeněk Nejedlý, schválen byl 21. dubna 1948. Tímto zákonem byl zrušen říšský zákon z roku 1869 a tzv. Malý školský zákon z roku 1922. Školství je plně podřízeno KSČ, je zavedena důsledná koncepce jednotného školství. Dogmaticky pojatá výchova v duchu marxismu-leninismu vedla k pasivitě a průměrnosti i nižší odborné úrovni našeho školství. Jednotná škola není kontinuálním pokračováním vývoje pedagogické ideje jednotné školy, je důsledkem politické indoktrinace a ideologické unifikace. Byl zaveden třístupňový systém školství:

- národní škola (1. až 5. ročník)
- střední škola (6. až 9. ročník)
- vyšší výběrové školy (čtyřletá gymnázia a vyšší odborné školy a dvou až tříleté odborné školy)

Bylo vyvíjeno značné úsilí, aby byly zapomenuty a zpřetrhány vazby na celý předcházející historický vývoj. Školství lidově demokratického státu se musí oprostít od systému „buržoazního školství“. Dochází k výraznému poklesu prestiže maturitní zkoušky, který byl současně provázen i snížením jak její kvality, tak i vypořádací hodnoty o kvalitě získaného vzdělání. K výraznému snížení kvality maturitní zkoušky docházelo pod obecně hlásanými a s porozuměním přijímanými hesly „demokratizace“ středního školství,

které se mělo otevřít výrazně větším počtům žáků. První zcela konkrétní krok vedoucí ke snížení úrovně maturitní zkoušky byl spojen se snahou přivést urychleně na vysoké školy do pozice studentů nové, dělnické a komunistické straně oddané mladé kádry. Připravovaná reforma 1952–1953 nebyla dílem Zdeňka Nejedlého, který se dostával do určité opozice vůči stranicky prosazovanému plánu usilujícímu o zkrácení školní docházky, zrušení gymnázií a úplnému podřízení školství sovětskému vzoru.

**Výnos MŠVU (Ministerstvo školství, věd a umění)  
z 16. 2. 1949, č. 12 000–I. Předpisy o závěrečných zkouškách (zkouškách dospělosti) na gymnáziích a reálných gymnáziích.**

Výnos zavádí ruštinu jako povinný předmět.

#### PÍSEMNÉ ZKOUŠKY (3)

- jazyk český, jazyk ruský, jazyk latinský (G, ZVRG)
- jazyk český, jazyk ruský, matematika (TV RG)

Písemná práce z českého jazyka – 5 hodin, ostatní – 3 hodiny.

#### ÚSTNÍ ZKOUŠKY

- jazyk český, jazyk ruský, společenské nauky, jazyk latinský, matematika, fyzika, přírodopis, chemie (G, ZVRG)
- jazyk český, jazyk ruský, společenské nauky, matematika, deskriptiva, fyzika, přírodopis, chemie (TVRG)

Otázky ze společenských věd stanovovalo MŠVU.

Použité zkratky: G – gymnázium, ZVRG – základní větev reálného gymnázia, TVRG – technická větev reálného gymnázia.

Výnosem ministerstva školství, věd a umění ze dne 26. července 1949, č. 100 000–I dochází ke změnám v názvech gymnázií. Od počátku školního roku 1949/1950 se pro dosavadní gymnasium, a reálné gymnasium zavádí v duchu školského zákona jednotný název *gymnasium*. Jazyk latinský a deskriptivní geometrie jsou volitelnými předměty.

## Učební plán pro gymnasia 1949–1950

Společné povinné předměty / Ročník	1	2	3	4
Jazyk vyučovací	4	4	4	3
Jazyk ruský	3	3	3	2
Další živý jazyk	3	3	3	2
Dějepis	2	2	2	2
Zeměpis	2	2	-	2
Občanská nauka	2	2	-	-
Filosofie	-	-	2	2
Matematika	4	3	3	3
Přírodopis	2	2	2	2
Chemie	-	2	2	2
Fysika	-	-	3	4
Výtvarná výchova	-	-	2	2
Hudební výchova	2	2	-	-
Tělesná výchova	2	2	2	2
<b>Volitelné předměty:</b>				
Jazyk latinský	4	3	2	2
Deskriptivní geometrie	4	3	2	2
<b>Celkem počet hodin</b>	<b>30</b>	<b>30</b>	<b>30</b>	<b>30</b>

Nepovinné vyučování:

Nepovinné předměty (po 2 hodinách týdně), zájmové kroužky (po 2 hodinách týdně).

**Výnos MŠVU č. 15 598-II z 22. ledna 1951,**  
(Věstník MŠVU, závěrečné zkoušky na gymnáziích a pedagogických gymnáziích).

Podle tohoto výnosu se závěrečná zkouška na gymnázium skládala ze zkoušek písemných, ze zkoušek ústních a z rozhovoru o další práci absolventa. Závěrečné zkoušky řídila komise ve složení: předseda, ředitel gymnázia, třídní učitel, zástupce lidové správy a zástupce krajského výboru Československého svazu mládeže. Předsedu komise, zástupce lidové správy a zástupce krajského výboru Československého svazu mládeže jmenoval krajský národní výbor nejpozději do 15. dubna. Po provedení klasifikace pozvala komise postupně jednotlivé kandidáty k rozhovoru. Členové komise pak s kandidátem pohovořili o jeho dosavadním životě, o jeho plánech do budoucna, o tom jaké zaměstnání si chce zvolit, nebo zda chce vstoupit na některou vysokou školu, jakož i o vhodnosti zvoleného studijního oboru. Po rozhovoru rozhodla komise hlasováním, zda bude kandidát doporučen ke studiu zvoleného oboru na vysoké škole a sdělila své rozhodnutí kandidátovi.

### PÍSEMNE ZKOUŠKY

Témata písemných závěrečných zkoušek stanoví a rozešle ministerstvo školství, věd a umění.

- |  |          |
|--|----------|
| • jazyk český                                | 5 hodin  |
| • jazyk ruský                                | 3 hodiny |
| • jazyk latinský nebo deskriptivní geometrie | 3 hodiny |

### ÚSTNÍ ZKOUŠKY

(při ústních zkouškách jsou přítomni členové komise a zkoušející učitel, každá zkouška 15 minut)

- jazyk český
- jazyk ruský
- společenské nauky (dějepis a zeměpis ČSR, občanská nauka a filosofie)
- jazyk latinský nebo deskriptivní geometrie
- matematika, přírodopis, chemie fyzika (kandidát zvolí jeden předmět)

## Maturitní zkoušky v letech 1953–1960

Zákonem č. 31/1953 Sb. ze dne 24. 4. 1953 byla gymnázia zrušena a výběrovými středními všeobecně vzdělávacími školami se staly poslední tři ročníky Jedenáctiletých středních škol (JSS). V době působení ministra školství Ernesta Sýkory (1. 2. 1953 – 1. 10. 1953) došlo zřejmě k nejvýraznějším negativním změnám v celém školském systému. Lze říci, že ministerstvo školství ztratilo veškerou autoritu jako instituce mající v popisu práce péči o rozvoj vzdělání a vzdělanosti. Nový školský zákon lze charakterizovat jako příčinnivé rozpracování stranického usnesení, jako zákon, který zcela programově přetřáhal veškeré tradice českého a československého školství a byl opatřením, které vnášelo do celého školského systému výrazně ideologické pojetí s maximální sovětizací veškerých organizačních principů, metod i obsahu výuky. Realizace zákona napáchala největší škody na kvalitě české školy.

V roce 1954 byl vydán předpis MŠVU *Závěrečné zkoušky na středních školách a maturitní zkoušky na středních, odborných a pedagogických školách*, č.j.: 1539/54-D/1. Komise pro maturitní zkoušky měla následující složení: předseda, zástupce předsedy, třídní učitel, zkoušející, přísedící. Jako hosté se účastnili zkoušek zástupce lidové správy, KSČ, ČSM. Proti minulým letům se už neúčastnili jednání komise.

### PÍSEMNE ZKOUŠKY

- jazyk vyučovací
- jazyk ruský

Na školách s jiným vyučovacím jazykem než českým a slovenským též z jazyka českého nebo slovenského.

### ÚSTNÍ ZKOUŠKY

- jazyk vyučovací
- jazyk ruský
- matematika
- jeden z předmětů: fyzika, chemie, biologie, dějepis, zeměpis

Ústní zkouška z každého předmětu trvá nejdéle 15 minut. Žák musí být vyzkoušen ze všech zkušebních předmětů v témž dni.

Postup při provádění ústní zkoušky určí předseda zkušební komise po dohodě s jejími členy.

## Maturitní zkoušky v letech 1960–1968

V roce 1960 je vydán nový školský zákon č. 186/1960 Sb., *O soustavě výchovy a vzdělávání*. Dochází k přebudování celého systému výchovy a vzdělávání. Povinná školní docházka je prodloužena na 9 let, jsou zřízeny základní devítileté školy ZDŠ a střední všeobecně vzdělávací školy SVVŠ se třemi postupnými ročníky. V roce 1964 dochází k obnovení pedagogických fakult. Ke změnám maturitních zkoušek se přistoupilo v roce 1967, kdy byl vydán maturitní řád pro střední všeobecně vzdělávací školy.

### PÍSEMŇNÉ MATURITNÍ ZKOUŠKY

#### Přírodovědná větev

- jazyk vyučovací
- jazyk ruský nebo matematika (podle zaměření budoucího studia nebo praxe)
- další živý jazyk (pokud si ho žák zvolil jako volitelný nebo dobrovolný předmět)

#### Humanitní větev

- jazyk vyučovací
- jazyk ruský (bylo možné nahradit jiným živým jazykem)
- další živý jazyk (pokud si ho žák zvolil jako volitelný nebo dobrovolný předmět)

### ÚSTNÍ MATURITNÍ ZKOUŠKY

#### Přírodovědná větev

- jazyk vyučovací
- jazyk ruský
- matematika
- volitelný předmět (Fy, Ch, Bi a Ge, Dg)

výjimečně mohl ředitel školy povolit zkoušku z předmětů (D, Ze, další živý jazyk)

### Humanitní větev

- jazyk vyučovací
- jazyk ruský
- dějepis
- volitelný předmět (Ze, další živý jazyk) nebo matematika nebo (Fy, Ch, Bi a Ge)

## Maturitní zkoušky v letech 1968–1989

Po roce 1968 dochází obnovení socialistického charakteru školství, který byl narušen v období tzv. pražského jara. Je akcentována vnitřní ideová přeměna v duchu marxisticko-leninského světového názoru, vyšší vzdělání mělo být umožněno zejména dělnické třídě. Zákonem č. 168 ze dne 19. prosince 1968 dochází k obnovení gymnázií (gymnázia ukončila svou existenci v roce 1953). Učební plány vydané 31. července 1969 navazují na zahraniční trendy a domácí tradici, je uplatněn princip kvalitativní diference. V humanitní větvi se vyučovalo latině dvě hodiny týdně v každém ročníku, ve větvi přírodovědné a humanitní zařazen předmět *Úvod do filosofie*.

### Učební plány gymnázia 1969

MŠMT dne 31.7.1969, čj.: 24 924/69-II/3a, s platností od 1.9.1969

- A. Základní plán gymnázia
- B. Rozšířené vyučování moderním jazykům
- C. Rozšířené vyučování klasickým jazykům
- D. Rozšířené vyučování hudební nebo výtvarné výchově
- E. Přírodovědná větev – zaměření na M a Fy, Ch a Bi
- F. Přírodovědná větev – zaměření na programování a obsluhu počítačích strojů
- G. Zaměření na tělesnou výchovu
- H. Večerní studium



Pro zajímavost uvádíme počty hodin matematiky v jednotlivých ročnících.

Učební plán/Větev Ročník	Humanitní				Přírodovědná			
	1	2	3	4	1	2	3	4
A. (základní plán gymnázia)	3	3	3	3	4	4	4	3
B. (moderní jazyky)	3	3	3	3	4	4	4	3
C. (klasické jazyky)	3	3	3	3	bez dělení na větve			
D. (Hv a Vv)	3	3	3	3	4	4	3	3
E. (M a Fy)					5	5	5	5
E. (Ch a Bi)					4	4	4	3
F. (programování)					4	4	4	4
G. (tělesná výchova)	3	3	3	3	4	4	4	3
H. (večerní studium)	3	3	2	2				

Výzkum období tzv. normalizace v prostředí vysokých škol je doposud na úplném počátku. Přitom zásah normalizačního mocenského centra do oblasti vysokých škol a vědy, resp. do intelektuálního společenského podhoubí vůbec, byl mimořádně rozsáhlý a devastující. Tento zásah svým rozsahem a hloubkou předčil poúnorové čistky i tzv. třídně politické prověrky z konce padesátých let. Počátek tzv. normalizace na českých vysokých školách je neodmyslitelně spjat s postavou profesora neurologie na Lékařské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci Jaromíra Hrbka, zastávajícího úřad ministra školství ČSR v období od 27. srpna 1969 do 8. června 1971. Jaromír Hrbek bezesporu zahájil i řídil bezprecedentní vlnu plošných čistek na vysokých školách; v důsledku této čistky nuceně odešlo z terciálního školství do ledna 1972 přibližně 20 % jeho pracovníků.

Dobrou pověst existujících gymnázií vážně poškodily tzv. internátní střední školy pro pracující, které byly zřízeny jako školy gymnaziálního typu ve školním roce 1973/1974 (Směrnice MŠ o zřizování a organizaci internátních středních škol pro pracující, čj. 16 664/73-210). Tyto školy navázaly na tradici Akademických dělnických kurzů z 50. let a byly určeny pro přípravu mladých nadaných, odborně a politicky vyspělých dělníků a rolníků ke studiu

na vysokých školách. Výběr uchazečů podle následujících kritérií:

- politická a společenská aktivita
- vztah k práci a plnění povinností na pracovišti
- vztah k pracovnímu kolektivu a společnosti
- občansko-politický a morální profil uchazeče
- předpoklady pro úspěšné studium na vysoké škole
- studium na školách bylo ukončeno maturitou

Internátní střední školy pro pracující byly jednoleté a jejich absolventi byli přijímáni na vysoké škole bez přijímací zkoušky, byla jim poskytnuta vysoká stipendia a další významné finanční výhody. Internátní střední školy pro pracující existovaly 11 let a byly zrušeny školským zákonem z roku 1984. Ve školním roce 1975/1976 bylo podobným způsobem ošetřeno úplné středoškolské vzdělávání pro příslušníky Sboru národní bezpečnosti (SNB) a vojáky vojsk ministerstva vnitra. Studium bylo organizováno jako dvouletý kurz, který měl připravit příslušníky SNB a vojáky ke složení externí maturity na gymnáziu. Kurzy měly formu konzultací a soustředění (konzultace 10 hodin týdně, soustředění 2 týdny každý rok).

**Experimentální učební plán gymnázia 1978** Souhlas s experimentálním ověřováním udělilo MŠ ČSR a MŠ SSR dopisem čj. 15 602/1978-211 ze dne 28.11.1978

Předmět/Ročník	1	2	3	4	Celkem
Český jazyk a literatura	3	3	3	3	12
Ruský jazyk	3	3	3	3	12
Další živý jazyk	3	3	3	3	12
Občanská nauka	-	-	2	2	4
Dějepis	2	2	2	-	6
Zeměpis	3	2	-	-	5
Matematika	4	5	4	5	18
Fyzika	3	3	3	4	13
Chemie	3	3	3	-	9
Biologie	3	3	3	-	9

<b>Předmět/Ročník</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>Celkem</b>
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Branná výchova	1	1	-	-	2
Základy výroby a odborné přípravy	2	2	4	6	14
Volitelný předmět	-	-	-	3	3
<b>Celkem</b>	<b>32</b>	<b>32</b>	<b>32</b>	<b>31</b>	<b>127</b>
Nepovinné předměty	2	2	2	2	8

Školský zákon č. 29/1984 Sb., z 22.3.1984, o soustavě základních a středních škol představuje vyústění reformních snah 70. let. Byla uzákoněna nová koncepce gymnázia, která byla realizována od školního roku 1984/1985. Zavádějí se v podstatě dva druhy gymnázií:

- gymnázium (tzv. základní)
- gymnázium se zaměřením

Počet typů gymnázií se zredukoval na čtyři (matematika, matematika a fyzika, programování, tělesná výchova). Větvě byly zrušeny, na všech typech byla zrušena latina, pouze na základní typu jako nepovinný předmět. Estetická výchova zatlačena mezi volitelné a nepovinné předměty, povinná ruština. Tato koncepce gymnázia, která fungovala v praxi bez podstatných změn až do převratu v roce 1989, byla prosazena, přestože už na počátku 80. let bylo zřejmé, že se v důsledku jejího zavádění dostává gymnázium do vážné krize. Rozšířením vzdělávacího obsahu o odborné předměty se totiž gymnázium přiblížilo odborné škole a tím ztratilo do značné míry své specifikum. Zájem o studium na gymnáziu začal klesat, zejména u chlapců. V roce 1983 naplnily směrná čísla pouze čtyři kraje v České republice. Krize, do které se gymnázium na počátku 80. let dostalo, přetrvávala až do převratu.

**Upravený učební plán gymnázia (základní) z roku 1986**

Schválilo MŠ ČSR dne 27.3.1986 čj. 13 007/86-210 s platností od 1.9.1986 počínaje 1. ročníkem.

Studijní obor: 79-02-5 Gymnázium

<b>Předmět/Ročník</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>Celkem</b>
Český jazyk a literatura	3	3	3	3	<b>12</b>
Ruský jazyk	3	3	3	3	<b>12</b>
Další živý jazyk	3	3	3	3	<b>12</b>
Občanská nauka	-	-	2	2	<b>4</b>
Dějepis	2	2	2	-	<b>6</b>
Zeměpis	3	2	-	-	<b>5</b>
Matematika	4	5	4	5	<b>18</b>
Fyzika	4	3	3	4	<b>14</b>
Chemie	3	3	3	-	<b>9</b>
Biologie	-	3	3	3	<b>9</b>
Tělesná výchova	2	2	2	2	<b>8</b>
Branná výchova	1	1	-	-	<b>2</b>
Základy výroby a odborné přípravy	1	2	-	-	<b>3</b>
Odborné předměty	-	-	4	6	<b>10</b>
Volitelný předmět	-	-	-	3	<b>3</b>
Informatika a výpočetní technika	2	1	-	3	<b>3</b>
<b>Celkem</b>	<b>32</b>	<b>32</b>	<b>32</b>	<b>32</b>	<b>128</b>
Nepovinné předměty	2	2	2	2	<b>8</b>

Vyhláška MŠ ČR ze dne 30. března 1987, č. 31 o ukončování studia ve středních školách a o ukončování přípravy ve zvláštních odborných učilištích (Věstník MŠ a MK ČSR, sešit 5, z 20. května 1987) charakterizuje maturitní zkoušku jako teoretickou-praktickou komplexní zkoušku jejímž účelem je zjistit, jak si žáci osvojili vědomosti a dovednosti v rozsahu učiva stanoveném učebními plány a učebními osnovami a jak jsou připraveni pro výkon povolání nebo odborných činností a pro další studium. Maturitní zkouška se koná z vyučovacích předmětů všeobecně vzdělávacích

a z vyučovacích předmětů odborných. Témata pro jednotlivé předměty a části zkoušky stanoví, na návrh předmětové komise, ředitel školy. Krajský výbor, který odborně vede gymnázia, může určit jednotná témata pro písemnou zkoušku z matematiky (soubor šesti příkladů).

### PÍSEMNÁ ZKOUŠKA

- český jazyk a literatura 4 hodiny
- ruský jazyk 4 hodiny
- matematika (G)

### ÚSTNÍ ZKOUŠKA

- český jazyk a literatura v širším historickém a ideovém pojetí
- ruský jazyk
- volitelný předmět (CJ, D, ON, Z, Fy, Ch, Bi, popř. podle zaměření školy Dg, Tv)
- předmět odborné přípravy (využívají se práce vypracované v průběhu studia)

Žáci středních škol konají maturitní zkoušky podle této vyhlášky počínaje školním rokem 1987/1988. Ve školním roce 1986/1987 se konají maturitní zkoušky podle předpisů platných v době zahájení studia.

## Literatura

- [1] Potůček, J., *Vývoj vyučování matematice na českých středních školách v období 1900–1945*, I. díl, Plzeň, 1992.
- [2] Potůček, J., *Vývoj vyučování matematice na českých středních školách v období 1900–1945*, II. díl, Plzeň, 1993.
- [3] Morkes, F., *Historický přehled postavení maturitní zkoušky a analýza jejích funkcí*, Praha, 2003.

- [4] Průcha, J. ed., *Pedagogická encyklopedie*, Portál, Praha, 2009.
- [5] Morkes, F., *Československé školy v letech 2. světové války*, Pedagogické muzeum J. A. Komenského, Praha, 2005.
- [6] Walterová, E., *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*, Paido, Brno, 2004.
- [7] Urbášek, P., *Olomoucká normalizační ouvertura Jaromíra Hrbka*, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas philosophica historica 31 – 2002,.

RNDr. Dag Hrubý  
Gymnázium, A. K. Vitáka 452  
569 43 Jevíčko  
e-mail: hruby@gymjev.cz